

İŞLETME DİSİPLİNİNDE TÜRKÇE DİLİ KULLANILARAK YAPILAN ARAŞTIRMALARDA YAŞANAN ÇEVİRİ SORUNSAĞI: ÇEVİRİ SORUNU YAŞANAN BAZI SÖZCÜKLER İÇİN TERMİNOLOJİK BİR ÇALIŞMA

Dr. Öğr. Üyesi Şafak GÜNDÜZ

Maltepe Üniversitesi, İşletme ve Yönetim Bilimleri Fakültesi, (safakgunduz@maltepe.edu.tr)

ÖZET

Bu çalışmanın amacı, şu anda İşletme disiplninde Türkçe eserlerde çeviri kaynaklı oluşan bilgi kirliliğine dikkat çekmek ve konu ile ilgili çözüm önerileri sunmaktır. Araştırmacının İşletme alanındaki doktora eğitiminin yanı sıra Amerikan Kültürü ve Edebiyatı alanındaki lisans eğitimindeki tecrübelerinin de konuya ışık tutar nitelikte olarak disiplinlerarası literatürün zenginleştirilmesi beklenmektedir. İngilizcede tek bir kavramın dilimizde de tek bir kavram şeklinde kullanılmasının Türkçe bilim dili oluşturma açısından önemli olduğuna dikkat çekilmektedir.

Bu çalışma, İşletme alanında çalışma yapan ve İngilizceye hakim olduğunu düşünerek çeviri yapanların dikkat etmesi gereken konuların altını çizmekte ve farklı örnekleri irdeleyerek konu hakkında farkındalık yaratmayı amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Bilgi Uçurma, Dış Kaynak Kullanımı, Kıyaslama, Yetkilendirme, Yıldırma.

TRANSLATION PARADOX IN BUSINESS DISCIPLINE STUDIES IN TURKISH: A TERMINOLOGICAL STUDY ON SOME PROBLEMATIC WORDS

ABSTRACT

This study aims to highlight translation-related literature pollution in Turkish works in the discipline and to propose solutions to this problem. The researcher is expected to enrich the interdisciplinary literature with the help of her experiences and undergraduate degree in American Culture and Literature as well as her (PhD) degree in business management. It is pointed out that using only one concept in Turkish to denote the same concept in English will aid the construction of a scientific terminology in Turkish.

This study underlines some issues that researchers in business management who do translations as they consider themselves proficient in English need to pay attention to, and it aims to raise awareness of the issue by analysing various examples.

Keywords: Whistleblowing Outsourcing, Benchmarking, Empowerment, Mobbing.

1. Giriş

“Çeviri başarısızlık sanatıdır.” (Translation is the art of failure.) Umberto Eco

İşletme disiplininin daha çok İngiltere ve Amerika menşeli olması, yine bu disiplinin bilim dilinin araştırmacılara kolaylık sağlaması açısından İngilizce olarak tercih ediliyor olması alan ile ilgili literatürün İngilizce olarak zenginleşmesini sağlamıştır. İşletme disiplini için ortaya çıkan ve yeni çıkmakta olan sözcük ve kavramların İngilizce olması ülkemizde bu alanda çalışmalar yapan araştırmacıların zorluk yaşadığı konulardan biri haline gelmiştir. Özellikle düşünce aktarımı yoğun sosyal bilimlerde “kavram” kavramının farklı kültürde ne şekilde konumlandırılacağı ve o kültüre ait dile nasıl çevrileceği sorunsalı söz konusudur (Daldeniz & Kılıç, 2005:165). Burada asıl sorunlu olan nokta, çeviride yaşanan güçlükten çok, aynı kavramın birden fazla çevirisinin olması ve bunun da bir kavram karmaşası haline gelmesidir.

Çeviride anlamsal ve biçimsel kayıplar yaşamadan çeviri yapmak, yani bir anlamda eşdeğerlik sorununa maruz kalmak yalnızca edebi metinlerin (Kızıltan, 2017:71) değil aynı zamanda bilim literatürü ürünlerinin de yaşadığı bir sıkıntıdır. Bilimin hızla ürettiği kavramların bir başka dile aktarılması beraberinde bir takım sıkıntıları getirmektedir. Kavramları olduğu gibi bırakıp terminolojiden saymak bir seçenek olabileceği gibi bilim insanının kendi diline ve bilimine katkı sağlaması için kavramı ya da terimi Türkçeleştirme de bir diğer seçenektir. Türk Dil Kurumu (TDK) Tıp terimlerini Türkçeleştirme amacıyla çalışma başlatmıştır. “By-pass” yerine “köprüleme”, “check-up” yerine “tambakı”, “dedector” yerine “ararbulur” önerileri ilk söylendiğinde kulağa yabancı gelen sözcükler gibi dursalar da zamanla bunlara da alışılabilceği düşünülmektedir (Radikal, 2013). TDK’nın tıp terimleri için Türkçeleştirme atağına kalmış olması bu tür bir çalışmanın İşletme literatüründe yapılmasının zamanının geldiğini göstermektedir. Bu tip bir çalışma, dil birliği sağlama açısından son derece önemlidir.

Türkçeleştirme sürecinde müdahale edilmesi gereken nokta, sözcüğün veya kavramın birebir Türkçesinin olduğu durumlardır. Örneğin “küresel” sözcüğü varken “global” sözcüğünün kullanılması çok da gerekli değildir. Ancak bazen böylesi bir Türkçeleştirme sonuç vermeyebilir İşletme literatüründe sıkça duyduğumuz ve *Strengths* (Güçlü Yönler), *Weaknesses* (Zayıf Yönler), *Opportunities* (Fırsatlar), *Threats* (Tehditler) sözcüklerinin baş harflerinden oluşturulan SWOT analizi bazı kaynaklarda bu sözcüklerin Türkçe karşılıklarının baş harflerinden oluşan FÜTZ (Fırsatlar, Üstünlükler, Tehditler ve Üstün Yönler) analizi olarak kullanılsa da bu kullanımı yaygınlaştırma çabası çok da başarılı olamamıştır. Bazen İngilizce kullanım daha kolay geldiği için başka bir sözcüğe imkân vermemektedir.

İşletme disiplininde literatür incelenirken karşılaşılan sorunlardan biri aynı kavramın birden fazla çevirisinin olmasıdır. Elbette her araştırmacı daha iyi olduğunu düşündüğü bir çeviriyi kullanabilir, kendi yeniden çevirebilir. Bu şekilde literatüre de katkı sağlamış olmasında da bir sorun bulunmamaktadır. Ancak sorun bunun çok da bilinçli bir şekilde yapılamamasındadır. Yani araştırmacı literatüre bakarken karşılaştığı farklı çevirilerden bir tanesini bazen bilinçli bazen de bilinçsiz bir şekilde seçmekte ve kullanmaktadır. *Core competence* terimi, örneğin, “çekirdek yetenek”, “öz yetenek” ve “temel yetenek” olarak literatürdeki yerini almıştır. Her üç çeviri de doğrudur. Burada düşündürücü olan neden birden fazla kavram kullanıldığıdır.

Bir diğer sorun da kavramın Türkçeleştirilmesinin son derece zor olduğu durumlarda yaşanır. Böyle bir durumda zorlama bir kavram bulmak yerine çeviri biliminin geliştirildiği “çevrilemezlik kavramı” dikkate alınmalıdır (Özyön, 2014:19).

Bu çalışmada, okuyucu hedef kitlesinin İşletme disiplini alanından olacağı düşünüldüğünden çeviri sanatının inceliklerini öğretmek amaçlanmamış ve bu sebeple de çeviri teorilerine çok detaylı bir biçimde yer verilmemiştir. İşletme disiplini kullanılarak kullanılan kavram üzerinden hareketle çevirisi zor olan, kolay olan ancak çok farklı şekillerde çevrilen, çevirisi kolay olan ve sesteş bir şekilde çevrildiğinde dilimizde farklı bir anlama gelebilen durumlar göz önüne serilerek bir anlamda İşletme alanında Türkçe çalışmalar yapanlara yol gösterici olabilmek amaçlanmaktadır. **Benchmarking, corporate governance, empowerment, information, literature, mobbing, outsourcing, organisation, reverse, whistleblowing** kavramları incelenecek ve mevcut Türkçe kullanımları irdelenerek Türkçeleştirme konusuna açıklık getirilmeye çalışılacaktır.

Bilimsel platformda disiplinlerarası çalışmaların sayısı oldukça azdır. Günümüzde bilimsel çalışmaların geldiği aşama birçok konuda uzmanlaşmaya, bilimlerin de alt bilimlere, alt dallara ayrılmasına yol açmıştır. Bir konunun hangi bilim dalını ilgilendirdiği, o bilimin sınırlarının nerede başlayıp bittiği belirginliğini yitirmeye başlamıştır. Ancak bütüncül yaklaşımlar konulara daha derinlik ve zenginlik katabilir. (Erkuş, 2011) Sosyal bilimlerin inceleme konusu birbiriyle etkileşim halinde olan insan, insan davranışları ve bunların meydana getirdiği olgular bütüncül bir anlayış ile daha geniş bir açıyla görülebilir. İşletme disiplininin yanlış çeviriden zarar görüyor olmasının önüne geçilmesi çeviri biliminden faydalanarak yapılan bir çalışma ile daha güçlü olabilir. Günümüzde bilimsel çalışmalar için disiplinlerarasılık artık neredeyse bir zorunluluk haline gelmiştir (Şahbaz & Çekici, 2012:2372).

Bu çalışmanın amacı, işletme disiplini aynı anlama gelen farklı sözcüklerin ortaya çıkışını engellemek ve oluşan bu sözcüklerin yanlış anlaşılmasını ortadan kaldırmaktır. Bundan sonra doğacak yeni kavramları doğru adımlarla Türkçeleştirerek dilimizin de zenginleşmesine bir parça olsun katkı sağlayabilmek ikincil amaçlardandır. Martin Opitz’in (1597-1639) (Kızıltan, 2017:85) dediği gibi çevirinin amacı hedef dili zenginleştirmektir.

2. Problem

İşletme bilim dilinin ağırlıklı olarak İngilizce olması o dilde türetilmiş yeni sözcük ve kavramların dilimize çevrilmesi konusunda araştırmacılara zorluklar yaşatmaktadır. İngilizcedeki tek bir kavramın Türkçede birden fazla karşılığının olması hem araştırmacıların kafasını karıştırmakta, hem de bu terimlerin dilimize sağlıklı bir biçimde kazandırılmasını engellemektedir.

3. Yöntem

Ulusal Tez Merkezi (YÖK tez tarama) sitesinde Sosyal Bilimler alanında 2000-2017 yılları arasında yazılmış olan yüksek lisans ve doktora tezlerin başlıkları ve özetleri (*abstract*) incelenerek (çeviri karşılaştırması yapabilmek adına) araştırmacının mevcut İngiliz Dili eğitimi tecrübesine dayanarak İşletme alanında kullanımında sorun yaşandığını tespit ettiği 10 İngilizce sözcük için kullanılan farklı karşılıklar incelenmiştir. Gelişmiş tarama kısmında anahtar sözcükler sekmesine önce kaynak dildeki sözcük (örn. reverse, whistleblowing vb.) yazılmıştır. Araştırılan 10 sözcüğün toplamda bulunan 2424 tezdeki Türkçe karşılıkları incelenmiş, daha

sonra ne şekilde Türkçeye çevrildiklerini tespit etmek amacıyla “ve” seçeneğinden sonraki sekmeye en sık kullanılan şekli yazılarak sayısı bulunmuştur. Daha sonra bu on İngilizce sözcüğün etimolojik incelemeleri yapılmış, Türk dilinde ne anlama geldikleri, hangi çağrışımları yaptıkları ortaya konulmuştur. Bu sözcüklere önerilen doğru çeviriler üzerinden araştırmacılara kavramları Türkçeleştirebilmeleri için bir takım öneriler sunulmuştur. Bu on sözcük; araştırmacının hem işletme alan bilgisi hem de İngiliz Dili bilgisi sentezi sonucu, çeviri biliminde kaynak dilden hedef dile aktarımda güçlük yaşanan sorunlu alanlar olarak tespit edilip seçilmiştir. Bu sorunlu alanlar hedef dilde karşılığı oluşmamış sözcükleri çevirme (bunlar için *benchmarking, outsourcing, whistleblowing, mobbing*), karşılığı yerleşmiş olan ancak yeni arayışlar içine girilen sözcükleri çevirme (*literature, organisation*) hedef dilde birden fazla karşılıkla ifade edilen sözcükleri çevirme (*corporate governance, empowerment*) ve hedef dile yanlış aktarılan sözcükleri çevirme (*information, reverse*) şeklinde sınıflandırılmıştır.

4. Çeviride Yaşanan Zorluklar

Tek başına ya da diğer kişilerle birlikte düşünme biçimimizi, ruh halimizi, davranışlarımızı ortaya koyduğumuz İşletme gibi beşeri bilimlerde iletinin yan anlamlar ve nüansları fazla olacağından hiçbir yanlış anlaşılama meydan vermeyecek biçimde hedef dile aktarılması son derece önemlidir. Sosyal bilimlerdeki metinler, edebi ile teknik metin arasında bir yerde olduğundan hem edebi metin çevirisinin güçlüklerini hem de teknik çevirinin gerektirdiği teknikleri bünyesinde barındırır. Sosyal bilimlerdeki metinlerin iletişim birimi, araştırmacı tarafından açık veya kapalı bir biçimde tanımlanmış kavramlardır (*construct*) ve bu kavramların geçerliliği ve doğruluğu kabul görmüş veya görmemiş olabilir. Bu sebepten dolayı kavramları çevirecek araştırmacının bu kavramlarla ilgili detaylı bilgiye sahip olması gerekmektedir. Teknik çevirinin üç ana hedefi vardır; a) açıklık, b) kısa ve öz olma, c) doğruluk. İşte bu noktada edebi ve teknik metin arasında bir yerde olan sosyal bilim kavramlarını çevirirken doğru olabilmek için kaynak dili (çeviri yapılan dil, bu bağlamda İngilizce) çok iyi bilmenin yanında hedef dilin de inceliklerini bilmek, daha önemlisi çevrilen konu hakkında güçlü bir alan bilgisine sahip olmak gerekir. Hedef dili çevirirken sözcük, düşünce ve yöntem düzeyinde bir donanım gerekmektedir. (Aksoy, 1998:71-72, 75; Aksoy, 1999:21,23) Sosyal bilim metinlerindeki kavramların çevirisinde bu bakımdan kolaylık sağlayan hedef okuyucu kitlesinin belirli bir bilgi seviyesinde ve donanımda olmasıdır (Atıla, 2013:13).

Yalnızca teknik sayılabilecek metinlerde sözcükler genellikle soyut değil somut kavramları ifade eder. Teknik metinleri bünyesinde barındıran Tıp biliminin terimlerini çevirmedeki güçlükten dolayı orijinaline yani Latinceye bağlı kalınması tercih edilmiştir. Örneğin “tragus” “dışkulak yolu azındaki kıkırdaksı çıkıntı” (Oğuz, 2013:130) anlamına gelmektedir ve buna yeni bir kelime bulmak son derece güçtür. Buna rağmen bu konuda Türk Dil Kurumu’nun çalışmalarını sürdürdüğüne değinilmiştir. Öte yandan hızla gelişen ve değişen bilişim teknolojileri üzerinde çalışanlar terminolojilerini dilimize kazandırma konusunda oldukça başarılıdırlar. Örneğin *computer* sözcüğü dilimize “bilgisayar” olarak geçmiştir ve artık bilgisayar dendiğinde hangi nesneden söz ettiğimizi net olarak bilmekteyiz. Soyut kavramlarla örülmüş sosyal bilim çevirisinde bunu yapmak ne yazık ki güç olabilmektedir. Çünkü kavramlar belki de henüz geçerliliği bile kabul görmemiş olabilmekte, henüz yeni kavranmaya çalışılıyor olabilmektedir.

Teknik çevirinin özelliklerini açıklamak bu çalışmada asıl kastedilmek istenen bilimsel çevirinin niteliklerinin yalnızca bir kısmı ile örtüşür. Belirtildiği gibi sosyal bilim metinleri

edebi metin ile teknik metin arasında bir yerdedir. Kimi yazarlar teknik çeviri ile bilimsel çeviri arasında farklar olduğunu belirtip teknik çeviri ve bilimsel çeviri kavramlarının birbirlerinin yerine kullanılmasına karşı çıkmaktadır. Yine de her ikisinin de ortak yanı terminoloji içermeleridir (Atilla, 2013:18).

Aksoy (1999), Sigmund Freud'un *Six Jokes and Their Relation to the Unconscious* adlı eserinin önsözünde Editör'ün yorumunu referans göstererek, hedef dilde tam olarak karşılığı bulunamayan, ya da bulunsa bile anlam alanlarının örtüşmediği durumlarda, kaynak dildeki özgün sözcüğü olduğu gibi aktararak parantez içinde ya da dipnotta sözcüğün karşılığını ve metnin bağlamında ne anlama geldiğini, önemini ve işlevini yazmak gerektiğine vurgu yapmaktadır. Aynı şekilde kavramın alanında yerleşik yabancı dil kullanımı varsa ve bu kullanım henüz hedef dilde yerleşmemişse anlam yine açıklanarak sözcüğün aynı şekilde bırakılabileceğinin altını çizer. Zira metni okuyacak ve faydalanacak kişiler o alan ve konu hakkında bilgi sahibidir. Örnek olarak ekonomide kullanılan *franchising* gösterilebilir. Bu sözcüğü "altındabayilik" olarak kullanmak pek de mümkün olmayacaktır.

5. Türkçeye Çevirisinde Güçlük Yaşanan Sözcükler

5.1. Whistleblowing¹ (İfşa)

Türkçede karşılığının bulunması en zor kavramlardan biri olan *whistleblowing* şu ana kadar Türkçe literatürde "bilgi uçurma, fısıltı, fısıldama, sorun bildirme, bilgi ifşası, ihbar, ihbarcılık, ifşa ve ihbar, ahlaki olmayan davranışların duyurulması, yanlışlıkların duyurulması, izharcılık, etik olmayan durumları raporlama, etik ihlal bildirme, bilgi sızdırma" olarak kullanılmış ya da İngilizce olarak çevrilmeden bırakılmıştır (Alp, Camdan, 2015; Celep, 2012; Fettahlioğlu, 2014; Gökçe, 2012; Mercan, 2015; Mercan v.d., 2012; Oğuz, 2013; Özler, Saatçi v.d., 2015; Sayğan v.d., 2013; Taş, 2015) Whistleblower da "açıklayan kişi" olarak çevrilmiştir (Mercan, 2015:1).

Whistleblowing kavramı Türkçe karşılığı bulmak açısından oldukça zorlayıcıdır. Hakemin faul olduğunda düdüğüyle oyunu durdurması, bir suç işlendiğinde polisin düdük çalması anlamlarına gelen sözcük Anglo-Saxon literatüründe "ortak bir yanlış olduğunda kamuoyuna başvurmak" şeklinde kullanılmaktadır (Aydın, 2002-2003:81). Sözcüğün bileşimindeki *whistle* sözcüğü "düdük" *blow* ise "çalmak" anlamına gelmektedir. (Oxford Dictionary) Oysa İngilizceden Türkçeye çeviride tercih edilen online sözlüklerden Tureng'de *blow* sözcüğünün fiil olarak otuz altı adet karşılığı (üfleme, esmek, harcamak, düşmek, uçmak, hava vermek, yanmak, esmek, sigorta atmak, çiçek açmak, solumak, soluk soluğa kalmak, patlamak, patlatmak, vuruşmak, uçurmak, fışkırmak, unutulmak, altından girip üstünden çıkmak, kahretmek, defolmak, atmak, havaya uçurmak, küfretmek, çalmak, kaçmak, yelpazelemek, balina vb. su fışkırtmak, fırsat kaçırmak, çiçeklenmek) bulunmaktadır. Bu sözlüğü kullanan bir araştırmacı, İngilizcede kullanıldığı bağlamı tam olarak kavrayamadığında yanlış seçimler yapabilmektedir.

Henüz İngiliz literatüründe bile yaygın olmayan bu terim (Sayğan, 2011:6) İşletme disiplininde kavram "etik değerlere ve yasalara aykırı davranışta bulunanların, bir düdük ile durdurulmaya çalışılması" şeklinde açıklanabilir. Aslında bir anlamda yöneticilerin çalışanların kendi inisiyatifleriyle yapmasını istedikleri şeyi daha resmi bir şekilde yapmalarının sağlanması biçimidir. Bu işi yapanların desteklendiği bir iş ortamında ya da yasalar tarafından koruma

1 İngilizcede *whistle-blowing* olarak da yazılır.

altına alındıkları düşünüldüğünde “ihbar etme” çevirisi Türkçede ihbar etme kavramı olumsuz bir çağrışım yaptığından uygun olmayacaktır. Ya da “fısıldama” sözcüğü daha çok duyulmasın istediğimiz zaman başvurduğumuz bir eylem olduğundan bir yanlışla parmak basmak istendiği ve bunun duyurulmasının istenmesi anlamına gelen bir kavramı karşılayabilmek için çok da uygun olmayacaktır.

Kavram Türkçeleştirilemediğinde “bizim işyerinde *whistleblowing* destekleniyor” cümlesini dilimizde duymak da çok hoş bir durum olmaması kavramın Türkçeleştirilme gereğini de ortaya koymaktadır. Ancak “izharcılık” şeklinde bir kullanım kavramın dilimizde anlaşılır hale getirilmesinden çok yeniden anlaşılmaz bir hale dönüştürülmesi anlamına gelir. “Bilgi uçurma” çevirisi irdelendiğinde TDK sözlüğünde “uçurma” diye bir sözcüğün olmadığı, yalnızca “haber uçurma” deyiminin olduğu görülmektedir. Bu deyimden esinlenerek türetilen “bilgi uçurma” tamlaması yalnızca yapısal olarak yanlış olmakla kalmayıp anlamsal olarak da *whistleblowing* kavramından tamamen uzaktadır. *Whistleblowing* açık bir biçimde yapılan bir eylem iken dilimizde “haber uçurma”, “çabucak ve gizlice haber göndermek” anlamına gelir.

İhbar etme TDY’ya göre “bildirme, haber etme” anlamındadır ve aslında *whistleblowing* kavramı ile örtüşür. Ancak çeviride bir diğer dikkat edilmesi gereken nokta sözcüğün yalnızca anlamının değil çağrışımlarının da dikkate alınmasıdır. “İhbar” genellikle kolluk kuvvetlerine yapılan bir eylemi çağrıştırdığından İşletme disiplini için uygun olmayacağı düşünülebilir. Öte yandan “ihbar tazminatı” kavramı tam da alana ait bir terim olduğundan bu sözcüğün seçilmesi pek de yanlış olmayacaktır. TDK’da “gizli bir şeyi açığa çıkarma” anlamına gelen “ifşa” kavram için en uygun karşılıktır.

5.2. Outsourcing (Dış kaynak kullanımı)

Literatürde “dışardan sağlama”, “dış kaynak alımı”, “dış kaynaklardan faydalanma”, “dış kaynaklardan yararlanma”, “dış kaynak kullanımı”, “dış satınalma”, “outsourcing” ve “outsource” etme olarak görülmektedir. Ancak yine burada tespit edilen bir sorun “dış satın alma” sözcüğü tercih edildiğinde bunun hedef dilde yanlış kullanılmasıdır. TDK’ya göre dilimizde “satın alma” sözcüğü ayrı yazılmalıdır. Ancak yine kaynak dile öykünülererek bu sözcüğün dilimizde de bitişik sözcük olarak kullanılması oldukça yaygındır.

Out “dış” ve *source* “kaynak” olarak direkt çevrilebilir ve İngilizcedeki –ing son eki de bunların eyleme dönüştürülmesi anlamına geldiğinden “dış kaynak kullanımı” en uygun çeviri olabilecektir. Yapılan tez taramasında *outsourcing* başlığı ile yazılan 166 tezin 69’unun dış kaynak kullanımı ifadesini tercih ettiği görülmüştür. “Dış kaynaklardan yararlanma” veya “dış kaynaklardan faydalanma” *outsourcing* kavramının anlamını daha açıklayıcı niteliktedir ancak daha uzun olduğundan tercih edilmeyebilir. Tarama sonucu ortaya çıkan dikkat çekici bir nokta da “dışkaynak” sözcüğünün İngilizceden etkilenecek bitişik yazılmasıdır (Fırat, 2004). Bu da kaynak dilden etkilenecek, onu daha üstün veya doğru referans görerek hedef dili değiştirmek ve ona zarar vermeye bir örnektir.

5.3. Information (Enformasyon)

“Bilgi” ve “enformasyon” olarak literatürde rastladığımız bu kavram belki de çevirisinde en çok hataya düşülen kavramlardan biridir. İngilizcede *knowledge* ve *information* sözcükleri Türkçede sadece “bilgi” sözcüğü ile karşılanmaya çalışılmaktadır. Ancak bu iki sözcük İngilizcede farklı anlamlardadır. Örneğin *Information Age* tabirini Bilgi Çağı olarak çevirmek

doğru olabilir. Çünkü bağlamsal olarak kastedilen bilgiye kolaylıkla erişilebilen bir çağdır. Ancak Bilgi Yönetiminin ana konulardan biri bilgi ve enformasyon arasındaki farkı ortaya koymak olduğundan Bilgi Yönetimine ait bir metinde *information* için “bilgi” sözcüğünü kullanmak yapılmak istenen ayrımın önemsenmemesi anlamına gelecektir. Ya da *Information Technology* kavramında kastedilen İngilizcede *knowledge* anlamındaki bilgi değil, bilginin elde edilmesi için kullanılan enformasyon olduğundan Enformasyon Teknolojisi terimi daha uygun olacaktır. İşletme literatüründe enformasyon ve bilgi arasındaki ayrımın keskin bir biçimde yapıldığı taranan altı tezde (Fidan, 2006; Efeoğlu, 2011) *information* sözcüğünün enformasyon olarak çevrilmiş olmasından anlaşılmıştır. İşletme alan bilgisine hâkim kişilerin buna dikkat ederek doğru çeviriyi yapmaları oldukça başarılıdır. Zira, *information* sözcüğünün anlamını verirken İngilizce-İngilizce sözlüklerden önemli sayılabilecek Cambridge ve Oxford sözlükleri dahi “bilgi” sözcüğünü açıklayıcı ya da eş anlamlı olarak kullanmamıştır.

5.4. Benchmarking (Kıyaslama)

Literatürde daha çok “benchmarking olarak bırakıldığı, “kıyaslama”, “karşılaştırma” olarak çevrildiği de gözlemlenmiştir. Sosyal bilimler alanında yazılan 60 tez yazarının 33’ü kıyaslamayı, 27’si ise benchmarking’i tercih etmiştir. Kıyaslama ters çeviri (*back translation*) yapıldığında *comparison* olarak çevrilir. İngilizce literatürde *comparison* değil de *benchmarking* sözcüğünün tercih edilmiş olmasının sebebi kavramın kıyaslamadan daha öte bir anlam taşımasıdır. Sözcüğün anlamı İktisat Terimleri Sözlüğünde “ölçüt imi” olarak verilmektedir. Sözlükte kullanılan bir ibarenin direkt literatürde yer almaması da yine de kavramların çevrilmesine bir ölçüde de olsa verilen önemin bir göstergesidir. Aksi takdirde, araştırmacı sözlüğü açar ve ilk karşılaştığı sözcüğü kullanırdı. *Benchmarking*, “en iyi olanı arayan, standartları geliştireni belirlemeye çalışan ve asıl standardın ne olduğunu ortaya çıkarmaya hedefleyen bir araştırma çalışmasıdır” (Avcı, 2007:3). *Business Dictionary*’e göre diğer organizasyonların yüksek standartlara ne şekilde eriştiğini araştırarak aynı standardı yakalamaya çalışmaktır. Dolayısıyla kıyaslama sözcüğü tam olarak anlamı yakalayamamaktadır. Ancak yine de dilimiz açısından kullanımı uygun ve anlaşılır biçimdedir. Bu sebeple kavramı benchmarking olarak kullanmak yerine “kıyaslama” kullanımı yerinde olacaktır.

5.5. Corporate Governance (Kurumsal Yönetişim)

Türkçe literatürde “kurumsal yönetim”, “kurumsal şirket yönetimi” (Koçel, 2015:522) ve “yönetişim” olarak kullanıldığı görülmektedir. Sosyal bilimler alanında bu konuda çalışılan 217 tezdten yalnızca 17 tanesi “yönetişim” sözcüğünü kullanmıştır (Öztürk, 2005; Öztoprak, 2011). Bir tezde “kurumlaşma” ifadesinin kullanılması ilginçtir. Çünkü kurumlaşma kavramı olarak farklıdır ve İngilizcede de *institutionalisation* olarak kullanılır. Borsa İstanbul’un Kurumsal Yönetim Endeksi, kavramın dilimize yerleşmiş şeklinin “kurumsal” olduğunun güzel örneğidir. “Yönetişim” kavramı geleneksel yönetim anlayışındaki paradigma değişimiyle ortaya çıkmış olup ilk kez 1989 yılında Dünya Bankası’nın yayınladığı bir raporda yer almıştır (Şen, 2016, s.9). Türk Dil Kurumu’na göre “resmî ve özel kuruluşlarda idari, ekonomik, politik otoritenin ortak kullanımı” olarak tanımlanan “yönetişim” paradigma değişimini de daha kolay ifade edebileceğinden daha uygun gözükmektedir. Zira Türkçedeki -ş, -ış, -iş, -uş, -üş ile türetilen işteş fiiller eylemin birden fazla kişi tarafından karşılıklı yapıldığını gösterir ve *governance* kavramı tam da bunu ifade ettiğinden yönetişim daha uygun durmaktadır.

5.6. Literature (Literatür)

Bu sözcük ise Türkçeye literatür olarak yerleşmek ile birlikte artık Türkçe karşılığı “yazın” olarak mevcuttur. Ancak adeta araştırmacılar arasında bir terim olarak rahatlıkla kullanılan ve kullanıldığında da neden bahsedildiği hakkında ortak bir fikir, görüş bulunduğundan literatür sözcüğünün kullanılmasında sakınca görülmeyebilir. Saf Türkçe savunucuları “yazın” sözcüğünü tercih etmektedir. Ancak dilimize 19. yüzyılın sonunda kazandırılmış olması (Türkçebilgi) literatür sözcüğünü daha yaygın kılmıştır ve terimsel bir ifade olarak kullanılması daha uygundur. Yapılan tez taramasında sosyal bilimlerdeki 30 tezin 20’sinde literatür sözcüğü tercih edilmiştir.

Bu sözcüğün dilimizde birebir karşılığı “edebiyat” sözcüğüdür. Ancak “literatür” sözcüğünün kaynak dildeki ve amaç dildeki yani dilimizdeki bilişsel alanları birbirinden farklıdır. Türk Dil Kurumu sözlüğünde “edebiyat” sözcüğünün ikinci anlamı “bir bilim kolunun türlü konuları üzerine yazılmış yazı ve eserlerin hepsi” olarak verilmektedir. Eş anlamlı olarak da “literatür” verilmektedir. Ancak “İşletme literatürü” ya da “Tıp literatürü” yerine “İşletme edebiyatı” ya da “Tıp edebiyatı” kullanılsa farklı bir bilişsel düzeyde çeviri yapılmış olacaktır. Çünkü dilimizde edebiyat yalnızca duygu ve düşünceleri aktaran sözlü ve yazılı eserler anlamında kullanılmakta, bilim alanında tercih edilmemektedir.

5.7. Empowerment (Yetkilendirme)

YÖK tez tarama alanında erişilen *empowerment* konusunda yazılan 182 tezin 101’i kavramı “güçlendirme” olarak çevrilmiştir. Kullanılan diğer kavramlar ise “iş güçlendirme”, “yetki devretme”, “yetki devri”, “yetkilendirme”, “yönlendirme” ve “yüreklendirme” şeklindedir. Sözcüğün İngilizce ön eki –em, power yani “güç” sözcüğünün önüne gelince onu eyleme dönüştürür. Bu bağlamda gerçekten de “güçlendirme” doğru bir çeviridir. Çalışanlar kendilerine verilen yetkiler ile aracılığı ile güçlendirildiği için ve buradaki güç sözcüğü yetki ile verilen güç olduğu için “yetkilendirme” çevirisi daha doğru gözükmektedir. Çünkü güçlendirme denince gücün tanımı çok daha geniş olduğundan anlaşılması da daha zor olmaktadır. Öte yandan aynı anlaşılmazlık İngilizcede de söz konusudur. Çevirmenin işi anlamı kolaylaştırmak olmamalıdır şeklinde teoriler olduğu gibi yorumlayıcı çeviri kuramına göre çevirmenin görevi anlamı çözmek ve yeniden ifade etmek (Göktaş, 2014:50) de olabilir. Kavram “yetkilendirme” olarak da kullanılmaktadır (Çelik, 2008). Böyle bir kelime Türkçe de olmadığı için ne derece geçerli olacağı da ayrıca düşünülmalıdır.

5.8. Mobbing (Yıldırma)

Taranan tez başlıklarında “duygusal taciz, işyerinde yıldırma, psikolojik şiddet, psikolojik taciz, psikolojik yıldırma, yıldırma” olarak kullanıldığı ya da *mobbing* olarak bırakıldığı gözlemlenmiştir. Duygusal taciz, psikolojik şiddet, psikolojik yıldırma gibi tabirler sosyal yaşamın birçok alanında, özellikle kadın-erkek, aile-çocuk ilişkilerinde görülebilmektedir. “Psikolojik Şiddet” başlıklı bir makale görüldüğünde makalenin başlığından ilk olarak işyerinde yaşanan bir sorunla ilgili olduğunu anlamak güçtür. O halde bu çeviri düzgün ve anlamlı olmak ile birlikte terimselleşme gücü azdır. Çünkü terimler kullanıldıkları anda ne ile ilgili olduğu ve ne anlama geldiği net kavramlardır. *Mobbing* sözcüğünün tam olarak “bir kişinin kişi veya kişiler tarafından sosyal açıdan baskıya alınması” olarak tanımlanabilir (Oxford Dictionary). Taciz kelimesi dilimizde “tedirgin etme, rahatsız etme” (TDK Sözlüğü) anlamına gelse de başında “cinsel” sıfatı kullanılmadan bile bile yaptığı çağrışım çoğunlukla cinsel

tacizdir. “Yıldırma” ifadesi bağlamsal açıdan tam da işyerinde çalışana yapılan olduğundan tercih edilebilir. “İşyerinde yıldırma” daha iyi bir tabir olarak görünse de İşletme disiplini içinde yer alan bir eserde *mobbing* eyleminin işyerinde olduğu da zaten açıktır ve kolaylıkla anlaşılabilir.

Whistleblowing sözcüğünden farklı olarak dilimize bu denli kolay uyum sağlamış olmasının nedeni sözcüğün söylendiğinde İngilizceyi bilmeyen kişiler tarafından dahi kolay anlaşılıyor olması ve fonetik olarak söyleme kolaylığının olmasıdır. Bir diğer ilginç nokta da sözcüğün dilimizde İngilizce kullanımının da şekil değiştirmiş olarak, yani bir anlamda Türkçeleştirilmiş olarak yer alabilmesidir. Yani kaynak dilde *mobbing* olan sözcüğün dilimizde *mobing* olarak tek “b” ile kullanıldığı da görülmektedir (Akhançer, 2016; Kaya, 2014).

5.9. Organisation² (Organizasyon)

İşletme disiplininin ana çalışma konusu olan *organisation*, literatürde “işletme”, “organizasyon”, “örgüt” ve “şirket” olarak geçmektedir. *Organisation* sözcüğü “*the organisation of something*” şeklindeki bir tamlamada genellikle “(bir şey) –in organizasyonu” şeklinde çevrilmekte, “...’ın örgütlenmesi” olarak da kullanılmaktadır. Yine *organisational* “organizasyonel” ve daha yaygın olarak “örgütsel” şeklinde literatürdeki yerini almıştır. *European Security Cooperation Organisation*, Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı olarak dilimize geçmişse de *World Health Organisation* Dünya Sağlık Örgütü olarak geçmiştir. Yani teşkilat ve örgüt birbirlerinin yerine kullanılabilir sözcükler olarak görülmektedir. Örgüt sözcüğü dilimde olumsuz çağrışımlar yaparak çoğunlukla yasal olmayan işlerle uğraşan oluşumları ifade edebilmektedir. Burada dikkate alınması gereken bilim dili-halk dili ikilemidir. Yani bilimle uğraşmayan kişilerin örgüt sözcüğünden ne anladığı dikkate alınmalı mı yoksa bilimin sadece bilim insanlarına yönelik eserler verdiği yönünde bir tercih yapılmalı mı sorunsalı zaten başlı başına düşünülmeye gereken bir konudur. Aslında organizasyon dilimize İşletme disiplininin çok daha önce yerleşmiş bir terimdir. Fransızca *organisation* sözcüğünden serbest çağrışım yoluyla türetilip Güneş Dil Teorisi uyarınca Türkiye Türkçesinde ör– fiiliyle ilişkilendirilen (Etimoloji Türkçe Sözlüğü) “örgüt” sözcüğünün sıfat hali de dilimizde sonradan türetilmiş olan –sel –sal ekiyle “örgütsel” olarak kullanılmaktadır (Ör. “örgütsel davranış”, “örgütsel vatandaşlık”). Yine de “organizasyonel” sözcüğünden daha Türkçe durduğu söylenebilir.

Sosyal bilimler alanında yazılmış tez taramasında içinde *organisation* başlığı geçen 144 tez bulunmuştur. Burada tarama yapılırken önemli nokta sözcüğün bir de Amerikan İngilizcesindeki yazılım şekliyle (*organization*) aranması gerekliliğidir. Zira bu şekilde arandığında 1192 teze daha ulaşılabilmektedir (Toplam 1336). Bu tezlerin yalnızca 245’inde *organisation* sözcüğü için örgüt kullanıldığı tespit edilmiştir. Burada önemli olan çok yaygın kullanılanın her zaman doğru olmayabileceğidir.

5.10. Reverse (Ters)

Genelde İngilizcede bir kavramın başında sıfat olarak kullanılan *reverse* sözcüğü (*reverse logistics* (tersine lojistik), *reverse code engineering* (tersine mühendislik), *reverse genetics* (tersine genetik), *reverse mentoring* (tersine mentorluk)) literatürde genelde “tersine” olarak çevrilmektedir. Sosyal bilimler alanında verilen kırk dört tezin başlığının yalnızca sekiz tanesinde *reverse* sözcüğü “ters” olarak kullanılmıştır (Öz, 2007; Berberoğlu, 2008; Gilanlı, 2010; Çeviren, 2014; Gelmez, 2013; Kayar, 2015; Ergen, 2017; Keke, 2017). Yine makalelerin

2 Amerikan İngilizcesinde *organization* olarak yazılır.

bir kısmı ters bir kısmı “tersine” kavramına yer vermiştir. (Karaçay: 2005) “ters” olarak kullanılması da söz konusudur. Oysa “tersine Türkçede “beklenilenin, umulanın aksine, karşıt olarak, bilakis, aksine” anlamında (Türk Dil Kurumu Sözlüğü) kullanılır. Bir sıfat değil zarftır. Tersine kelimesi geri çeviri yöntemiyle tekrar Türkçeye çevirmeye kalkışlsa *on the contrary* bulunacaktır ki bu da “tam aksine” demektir ve “istikameti tersine çevirmek” anlamı taşıyan *reverse*” ile aynı anlamda olmayacaktır. Bu durumda *reverse* için “ters” çevirisini kullanmak daha doğrudur.. (Tureng; Cambridge English Dictionary, TDK Sözlük)

Reverse sözcüğünün tersine biçiminde yani sıfat olarak kullanımının Orhan Kemal’in *Tersine Dünya* adlı tiyatro ve sinemaya uyarlanmış eserinden kaynaklandığı düşünülebilir. Bir söz sanatı kullanılarak bu tamlama aslında dilimizde olmamasına rağmen usta yazarın kullanmış olması Türkçe dilbilgisi yapısına uygun olduğunu düşündürmüş olabilir.

6. Sonuç ve Öneriler

Sosyal bilimlerde kavramların dilimize kazandırılmasında bir takım güçlükler yaşanmaktadır. Gerçekte daha da önemli bir sorun, kavramların çok farklı şekillerde birden çok şekilde kullanılıyor olmasıdır. Elbette ilk kez çevrildiği haliyle kalmaması, daha doğru çeviren tarafından öneride bulunulacağı açıktır. Ancak kavramın çevirisinde öneride bulunurken bunun belirtilmesi, hangi dayanaklar ile o şekilde çevrildiği, önceki çevirinin neden tercih edilmediği belirtilirse katkı sağlanır. Diğer şekilde sadece kavram karmaşası oluşacaktır.

Bu çalışmada YÖK tez tarama üzerinden yapılan tez başlıkları taraması sonucu on adet Türkçeye çevirisinde güçlük yaşanan sözcüğün ne şekilde çevrildiğine ve hangisinin tercih edilebileceğine ilişkin Tablo 1 oluşturulmuştur.

Tablo 1: Çevirisinde Güçlük Yaşanan Bazı Sözcüklerin Türkçe Literatürdeki Karşılıkları

İngilizcedeki Sözcük / Kavram	Literatürdeki Karşılıkları	Önerilen Karşılık
benchmarking	benchmarking, karşılaştırma, kıyaslama	kıyaslama
corporate governance	kurumlaşma, kurumsal şirket yönetimi, kurumsal yönetim, kurumsal yönetişim, yönetişim	kurumsal yönetişim
empowerment	güçlendirme, iş güçlendirme, yetki devretme, yetki devri, yetkilendirme, yönlendirme, yöreklendirme	yetkilendirme
information	enformasyon, bilgi	enformasyon
literature	literatür, yazın	literatür
mobbing	duygusal taciz, işyerinde yıldırma, psikolojik şiddet, psikolojik taciz, psikolojik yıldırma, yıldırma	yıldırma
organisation	işletme, organizasyon, örgüt, şirket, firma	örgüt
outsourcing	dış kaynak alımı, dış kaynak kullanımı, dış kaynaklardan faydalanma, dış kaynaklardan yararlanma, dış satınalma, dışardan sağlama, outsource etme, outsourcing	dış kaynak kullanımı

Tablo 1 devam

reverse	ters, tersine	ters
whistleblowing	ahlaki olmayan davranışların duyurulması, bilgi ifşası, bilgi sızdırma, bilgi uçurma, etik ihlal bildirme, etik olmayan durumları raporlama, fısıldama, fısıltı, ifşa, ifşa ve ihbar, ihbar, ihbarcılık, izharcılık, jurnal etmek, sorun bildirme, yanlışlıkların duyurulması	ifşa

Kavramlar çevrilirken en çok üzerinde durulması gereken konu anlamı içermek olmalıdır. Birebir çeviriden uzak durulmalıdır. İngilizce bilgisi yeterli olmayan araştırmacıların dilde literatür incelerken alan bilgisi olmayan kişilerden aldıkları destek sakınca doğurabilir.

Kavramların çevrilmesinde kullanılacak yöntemlerden biri çeviri-geri çeviri (*translation-back translation*) yöntemidir. Kavramın Türkçe bulunan karşılığına alandan olan kişilerden İngilizce karşılık bulmaları istenebilir. Ya da söylenen Türkçe karşılıktan ne anladıkları sorulabilir. Bu yöntem ölçüm araçlarının çevrilmesinde kullanılmakta ancak konu kavramların dilimize kazandırılmasına geldiğinde ne yazık ki ihmal edilmektedir. Unutulmaması gereken geri çeviride orijinal kavrama birebir ulaşmanın her zaman mümkün olmadığıdır (Paegelow, 2008).

Zoraki bir kavram bulmak yerine *franchising* örneğinde olduğu gibi kavramı İngilizce olarak bırakmak ve parantez içinde açıklamak en uygun yöntemlerden biridir. Kavram o şekilde alanla ilgisi olan ve alan bilgisi olan kişi tarafından kolaylıkla anlaşılacaktır. Kavramın çok net bir biçimde karşılığı olsa dahi İngilizcesinin parantez içinde yazılması konu ile ilgili araştırma yapacak kişilerin anahtar kelimelere ulaşması bakımından kolaylık sağlayacaktır.

Bu çalışma İşletme disiplininde çevirisi yapılmış olan on adet sözcük irdelenerek yapılmıştır. Bu tip çalışmalar arttırılarak İşletme terimleri sözlüğünün alandan kişiler tarafından sağlıklı bir biçimde oluşturulması sağlanabilir. Önemli olan kavramları çevirmek değil, onları bir şekilde dilimize kazandırmaktır. İngilizcede tek bir sözcükle karşılanan kavramın dilimizde birden çok sözcükle karşılanarak kavram karmaşası yaratılması bilimsel çalışma yapanlar için son derece zorlaştırıcıdır.

Her çeviride gerek anlam, gerek biçim kaybının olacağı açıktır. Bunu en aza indirmek İşletme disiplininde eser veren bir araştırmacının kendisini okuyacak kişilere en anlam veren bir ifade biçimi kullanmasının önemli olduğu söylenebilir. Ne yazık ki önerilebilecek ve her koşulda geçerli olan tek bir çeviri yöntemi yoktur. Yapılan bilimsel çalışma doğru bir biçimde aktarılmadığında sağlayacağı faydadan ödün verilmiş olacağı unutulmamalıdır.

Kaynakça

- Akhançer, N. (2016). Mobing ve sağlık çalışanları (Konya dr. Faruk Sükan kadın doğum ve çocuk hastalıkları hastanesi ebe ve hemşireleri örneği), (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Beykent Üniversitesi, İstanbul.
- Alp, M. (2014).Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin Heinisch / Almanya kararı ışığında whistleblowing (işçinin ifşa ve ihbarı) ve iş ilişkisinde ifade özgürlüğü. Cilt I, 385-422. Erişim Tarihi: 05.06.2016, hukuk.deu.edu.tr

- Aksoy, B. (1998). Teknik çeviri. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 15(2), 71-80.
- Aksoy, B. (1999). Sosyal bilimler metinleri çevirisi. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 16(2), 21-27.
- Avcı, S. B. (2007). Kargo firmalarında lojistik performansın değerlendirilmesi ve bir benchmarking uygulaması. İşletme Faaliyet Raporu, Gebze Yüksek Teknoloji Enstitüsü, Gebze. Erişim Tarihi: 03.06.2016, <http://anibal.gyte.edu.tr/dosya/546/bilgi/isletmefaaliyetraporu07-08.htm>
- Atilla, O. (2013). A model for technical translation training in university departments of translation & interpretation in line with translation market requirements in Turkey, (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Atılım Üniversitesi, Ankara.
- Aydın, U. (2002-2003). İş Hukuku Açısından İşçinin Bilgi Uçurması (whistleblowing), Sosyal Bilimler Dergisi, 79-100. Erişim Tarihi: 16.05.2016, w2.anadolu.edu.tr
- Bader, B. S. (2008). Distinguishing governance from management. *Great Boards*, 7(3).
- Berberoğlu, M. (2008). Mortgage ve ters morgage [mortgage] sistemleri ile bu sistemlerin Türkiye'de uygulanabilirliği konusunda Trabzon ilinde bir çalışma, (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Karadeniz Teknik Üniversitesi, Trabzon.
- Borsa İstanbul, Erişim Tarihi: 15.05.2016, <http://www.borsaistanbul.com>
- Business Dictionary, Erişim Tarihi: 18.05.2016, <http://www.businessdictionary.com>
- Cambridge English Dictionary. Erişim Tarihi: 16.05.2016, <http://dictionary.cambridge.org>
- Celep, C., & Konaklı, T. (2012). Bilgi uçurma: Eğitim örgütlerinde etik ve kural dışı uygulamalara yönelik bir tepki. *E-Uluslararası Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 3(4), 65-88.
- Çelik, L. M. (2008). Mavi yakalı çalışanlarda iştirak etme ve fikrini çekinmeden dile getirme davranışı: Çalışanları yetkelendirme ve güçlendirme faktörünün aracı rolü, (yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Koç Üniversitesi, İstanbul.
- Çeviren, S. M. (2014). Ters lojistik ve geri kazanım maliyetlerinin işletme performansı üzerindeki etkilerinin incelenmesi, (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Niğde Üniversitesi, Niğde.
- Daldeniz, E., & Kılıç, Y. T. (2005). Kavramlar çevrildikçe çeviri düşüncemizi biçimlendiriyor(mu?). *Alman Dili ve Edebiyatı Dergisi Studien zur Deutschen Sprache und Literatur*, 17, 165-167.
- Efeoğlu, Z. (2011). Bilgi ve enformasyon teknolojilerinin yönetim muhasebesine etkileri, (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Zonguldak Karaelmas Üniversitesi, Zonguldak.
- Ergan, S. (2017). E-perakendecilikte ters lojistik faaliyetlerinin tüketici davranışlarına etkisi, (Yayımlanmamış doktora tezi). Trakya Üniversitesi, Edirne.
- Erkuş, A. (2011). *Davranış Bilimleri İçin Bilimsel Araştırma Süreci*. Ankara: Seçkin Kitabevi.
- Etimoloji Türkçe Sözlüğü, Erişim Tarihi: 16.05.2016, <http://www.etimolojiturkce.com>
- Fettahloğlu, Ö. O., & Demir, S. (2014). Konuşma hürriyetinin yanında sessiz kalma seçeneği: Üniversite akademik personelinin örgütsel sessizlik ve whistleblowing (ifşa etme) hakkındaki görüşleri. *Akademik Bakış*, 45, 27-56.

- Fırat, A. (2004). Rekabet sürecinde dışkaynak kullanımı (outsourcing) yoluyla dağıtım kanalı etkinliğinin artırılması ve Türkiye'deki otomotiv sanayicilerine yönelik bir uygulama, (yayınlanmamış doktora tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Fıdan, H. (2006). Bilgi çağında diploması: Antlaşmaların doğrulanmasında enformasyon teknolojilerinin kullanımı, (Yayınlanmamış doktora tezi). İhsan Doğramacı Bilkent Üniversitesi, Ankara.
- Gelmez, E. (2013). Ters tedarik zinciri yönetimi bağlamında yeniden üretim uygulamaları: Konya otomotiv yan sanayi örneği, (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Gökçe, A. T. (2012). Öğretmen adaylarının bilgi uçurma (whistle-blowing) biçimlerine yönelik tutumlarını belirleyen ahlaki değerlendirmeleri. *Uluslararası Değerler ve Eğitimi Sempozyumu*.
- Gılanlı, E. Ö. (2010). İşletmelerin ters lojistik faaliyetleri: Trakya bölgesinde faaliyet gösteren işletmeler üzerinde bir araştırma, (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Trakya Üniversitesi, Edirne.
- Göktaş, N. (2014). Yorumlayıcı çeviri kuramı'ndan çeviri eğitimine: Yorumlayıcı çeviri yöntemi. *Diyalog*, 2, 46-60.
- İktisat Terimleri Sözlüğü*. (2011). İstanbul: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Karaçay, G. (2005). Tersine lojistik: Kavram ve işleyiş. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 14(1), 317-332.
- Kayar, Y. (2015). Ters lojistik sürecinde karşılaşılan sorunlar ve çözümlere ilişkin nitel bir araştırma, (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Namık Kemal Üniversitesi, Tekirdağ.
- Keke, K. (2017). Ters lojistiğin sosyal sorumluluk açısından değerlendirilmesi, (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). İnönü Üniversitesi, Malatya.
- Kemal, O. (1968). *Tersine Dünya*. Basım Yılı: 2000, İstanbul: Teknik Yayınevi.
- Kızıltan, R. (2017). Tarihte çeviri: Antik Çağdan 19. yüzyıl sonuna kadar edebi çeviri kuramları. *DTCF Dergisi*, 71-88.
- Koçel, T. (2015). *İşletme Yöneticiliği*. 15. Baskı, İstanbul: Beta Yayınları.
- Mercan, N. (2015). Ajzen'in planlanmış davranış teorisi bağlamında whistleblowing (bilgi ifşası). *Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, 7(2).
- Mercan, N., Altınay, A., & Aksanyar, Y. (2012). Whistleblowing (bilgi ifşası, ihbar) ve yolsuzlukla mücadelede iç denetimin değişen ve gelişen rolü. *Organizasyon ve Yönetim Bilimleri Dergisi*, 4(2), 167-176.
- Oğuz, D. (2013). Tıp metinleri çeviri sorunları. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 7(34), 127-134.
- Oxford Dictionary, Erişim Tarihi: 03.08.2016, <http://www.oxforddictionaries.com>
- Öz, T. (2007). Reverse logistics and applications in defense industry, (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Özler, D. E., Şahin, M. D., & Atalay, C. G. (2010). Teorik bir çerçevede whistleblowing-etik ilişkisi. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(2), 169-194.

- Öztoprak, A. A. (2011). Yönetişim yaklaşımı ve belediyeler: Yönetişim göstergeleri açısından Malatya belediyeleri araştırması, (Yayımlanmamış doktora tezi). Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Öztürk, Y. E. (2005). Yeni kamu yönetimi anlayışı bağlamında yönetim kavramı, Türkiye’de uygulanabilirliği ve bir yönetim aracı olarak yerel gündem 21 uygulaması (Mersin örneği), (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Ozyön, A. (2014). Çeviri sürecine kaynak metin odaklı yaklaşım, *International Journal of Languages' Education and Teaching*, 3, 17-24.
- Paegelow, R. S. (2008). Back translation revisited: differences that matter (and those that do not), *ATA Chronicle*, www.interel.net/translate adresinden erişildi.
- Radikal (2013). Türk Dil Kurumu’ndan tıp terimlerini ‘Türkçeleştirme’ atağı. Erişim Tarihi: 16.05.2016, <http://www.radikal.com.tr/turkiye/turk-dil-kurumundan-tip-terimlerini-turkcelestirme-atagi-1151579/>
- Saatçi, G., Fidansı, M., & Avcıkırt, C. (2015). Etik bir değer olarak whistleblowing’e ilişkin çalışanların bakış açıları. *Tiasad*, 2(2).
- Sayğan, S. (2011). Whistleblowing ve örgütsel etik iklimi ilişkisi üzerine bir uygulama. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Sayğan, S., & Bedük, A. (2013). Ahlaki olmayan davranışların duyurulması (whistleblowing) ve etik iklimi ilişkisi üzerine bir uygulama. *Doğuş Üniversitesi Dergisi*, 28(1).
- Şahbaz, N. K., & Çekici, Y. E. (2012). Disiplinlerarası bir disiplin olarak Türkçe eğitimi. *Turkish Studies*, 7(3), 2367-2382.
- Şen, S. (2016). Özel ve devlet okullarının yönetim özelliklerine sahip olma düzeyleri, (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Harran Üniversitesi, Şanlıurfa.
- Taş, F. (2015). Kamu hastanelerinde ve özel hastanelerde çalışan hemşirelerin izharcılık (whistleblowing) tutumları. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 2(3), 34-54.
- Taştan, T. (2017). Hemşirelikte mobing yaşama durumunu kurumsal bağlılık ve kurumsal güvene etkisi, (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Samsun.
- Tureng. Erişim Tarihi: 16.05.2016, <http://tureng.com/tr/turkce-ingilizce>
- Türk Dil Kurumu Güncel Sözlük. Erişim Tarihi: 16.05.2016, <http://www.tdk.gov.tr>
- Türkçebilgi. Erişim Tarihi: 16.05.2016, <http://www.turkcebilgi.com>